

CAT/C/EST/CO/4

22. november 2007

Originaal: INGLISE KEELES

PIINAMISVASTANE KOMITEE
Kolmekümne üheksas istung
Genf, 23. november 2007

KONVENTSIOONI ARTIKLI 19 ALUSEL ESITATUD OSALISRIIKIDE ARUANNETE ARUTAMINE

TÄIENDATUD TOIMETAMATA VERSIOON

Piinamisvastase komitee järeldused ja soovitused

EESTI

1. Piinamisvastane komitee (edaspidi *komitee*) arutas Eesti neljandat aruannet (CAT/C/80/Add.1) oma 793. ja 796. kohtumisel (CAT/C/SR. 793 ja 796), mis peeti 13. ja 14. novembril 2007, ning võttis oma 804. kohtumisel 20. novembril 2007 (CAT/C/SR. 804) vastu järgmised järeldused ja soovitused.

A. Sissejuhatus

2. Komiteel on hea meel Eesti neljanda perioodilise aruande esitamise üle, mis üldjoontes jälgib komitee aruandlusjuhiseid, ja tänab kirjalike vastuste eest (CAT/C/EST/Q/4/Add.1), mis lisati väljaannete nimekirja (CAT/C/EST/Q/4).

3. Komitee hindab samuti osalisriigi suurt ja kõrgetasemelist delegatsiooni ning aset leidnud positiivset ja ausat dialoogi, ning ka osalisriigi esindajate suulist lisainformatsiooni aruande arutamisel tekkinud küsimuste ja probleemide kohta.

B. Positiivsed aspektid

4. Komitee tervitab muu hulgas järgmiste lepingute ratifitseerimist:

a) Piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivne protokoll 2006. aastal.

b) Lapse õiguste konventsiooni laste müüki, lasteprostitutsiooni ja -pornograafiat käsitlev fakultatiivprotokoll 2004. aastal.

c) Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti surmanuhtluse kaotamist käsitlev teine fakultatiivne protokoll 2003. aastal.

- d) Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsioon 2003. aastal.
5. Komiteel on samuti hea meel järgmiste seaduste jõustumise üle:
- a) ohvriabi seadus 2004. aastal ja selle muudatus 2007. aastal;
 - b) riigi õigusabi seadus 2005. aastal;
 - c) uus kriminaalmenetluse seadustik 2004. aastal;
 - d) pagulaste seaduse muudatus 2003. aastal.
6. Komitee kiidab olulisi jõupingutusi, mida on tehtud kinnipidamisasutuste renoveerimiseks, vanade arestimajade sulgemiseks ja uute vanglate ehitamiseks. Eriti kiidab komitee jõupingutusi, mida on tehtud, et ehitada Tartu vangla, mis avati 2002. a, et parandada kõikide osalisriigis kinnipeetud isikute üldisi elamistingimusi ning minna vanalt laagervangla süsteemilt üle moodsale kambervangla süsteemile.
7. Komitee tunnustab Euroopa piinamisvastase komitee aruannete ja osalisriigi vastuste avaldamist, mis teeb võimalikuks kõigi asjast huvitatud osaliste üldise mõttevahetuse.

C. Murede ja soovitude põhiteemad

Piinamise mõiste

8. Märkides, et konventsioon jõustus osalisriigi suhtes 1991. a ja karistusseadustik 2002. a, avaldab komitee endiselt kahetsust, et karistusseadustiku paragrahvis 122 sisalduv definitsioon, isegi kui lugeda seda seostatuna karistusseadustiku paragrahvides 291, 312 ja 324 sätestatud kuritegudega, ei kajasta täielikult kõiki konventsiooni artiklis 1 sätestatud tunnuseid, eriti mis puudutab vaimset laadi valu ja kannatuste põhjustamist, diskrimineerimist ja ametiisiku vaikivat nõusolekut (artikkel 1).

Komitee kordab oma eelmist soovitud punkti 6 alapunktis a (CAT/C/CR/29/5), et osalisriik peaks viima piinamise definitsiooni täielikult kooskõlla konventsiooni artikliga 1. Komitee leiab, et piinamiskuriteo defineerimisega ja sätestamisega teistest kuritegudest eraldi kooskõlas konventsiooniga edendavad osalisriigid otseselt konventsiooni peamist eesmärki, piinamise tõkestamist, hoiatades muu hulgas kõiki, sealhulgas toimepanijaid, ohvreid ja avalikkust, piinamiskuriteo tõsidusest ja parandades keelu enese tõkestavat mõju.

Kinnipeetavate põhilised õiguslikud tagatised

9. Komitee väljendab muret kinnipeetavate põhiliste õiguslike tagatiste praktilise rakendamise üle, sealhulgas juurdepääs sõltumatule arstile ning ka kõikide arestialuste registreerimine (artikkel 2).

Osalisriik peaks tagama, et kõikidele aresti all viibivatele kahtlusalustele võimaldataks nende kinnipidamise ajal ka tegelikult põhilised õiguslikud tagatised, sealhulgas juurdepääs advokaadile ja sõltumatule meditsiinilisele läbivaatusele, õigus teavitada sugulasi ja olla informeeritud oma õigustest vabaduse võtmise hetkel, sealhulgas selle kohta, milles neid süüdistatakse, ning ka õigus olla viivitamata kohtuniku ette toimetatud.

Haldusarest

10. Komitee on mures “haldusaresti” võimalikkuse üle (osalisriigi aruande punktid 89 ja 215) ja, et nimetatud kinnipidamise liigi kohta puudus info nii aruandes kui ka delegatsioonil, eriti mis puudutab pädevat ametkonda ja kohaldatavaid õiguslikke tagatise (artikkel 2).

Osalisriik peaks esitama komiteele üksikasjaliku informatsiooni “haldusaresti” kohta ja tagama, et ka sellistel juhtudel kohaldataks põhilisi õiguslikke tagatise.

Õiguskantsler

11. Märkides, et õiguskantsler on määratud riiklikuks ennetusametuseks konventsiooni fakultatiivse protokolliga artikli 3 alusel, tunnustades tema rolli kinnipidamisasutuste inspekteerimisel ja tervitades tema aruannete avaldamist erinevates keeltes, on komitee endiselt mures tema sõltumatuse, mandaadi ja vahendite pärast ning tema suutlikkuse pärast uurida kõiki konventsiooni sätete rikkumise peale esitatud kaebusi (artiklid 2 ja 11).

Osalisriik peaks kaaluma riikliku inimõiguste edendamise ja kaitsega tegeleva institutsiooni loomist kooskõlas Pariisi printsipiidega (peaassamblee 4. märtsi 1994. a resolutsioon A/RES/48/134) ja võimaldama nimetatud institutsioonile mandaadi teostamiseks vajalikud vahendid.

Põgenike teise riiki tagasisaatmise keeld

12. Märkides, et “turvalise riigi määramine toimub Kodakondsus- ja Migratsiooniameti üksikjuhtumi põhjal” ning nimekirja põhjal riikidest, kuhu isikuid on välja saadetud, on komitee siiski mures, et “turvalise riigi” põhimõtte kohaldamine võib takistada osalisriigil kõiki üksikjuhtumi nüansse arvesse võtta ja seega ei täida riik kõiki konventsioonis sätestatud põgenike tagasisaatmise keeluga seotud kohustusi (artikkel 3).

Osalisriik peaks alati hindama konventsiooni artiklis 3 sätestatud põgenike tagasisaatmise keeldu iga üksikjuhtumi puhul eraldi ja võimaldama ka praktikas väljasaadetavale, tagasisaadetud või väljaantavale isikule kõik menetluslikud tagatised.

Karistusseadustikus sätestatud asjakohased karistused piinamisaktide eest

13. Komiteele valmistab jätkuvalt muret piinamisele kohaldatavate karistuste sobimatus, s.o karistusseadustiku paragrahvides 122, 291, 312 ja 324 sätestatud sobimatud karistused, mis ulatuvad rahalisest karistusest kuni maksimaalselt 5-aastase vangistuseni (artikkel 4).

Osalisriik peaks tagama, et piinamine oleks karistatav kohaste karistustega, mis arvestaksid kuriteo rasket iseloomu konventsiooni artikli 4 lõike 2 mõistes.

Konventsiooni sätteid käsitlev koolitus

14. Komitee on mures, et õiguskaitseasutuste töötajatele, sealhulgas kinnipidamisasutuste personalile, kohtunikele ja prokuröridele ei ole võimaldatud piisavalt koolitust konventsiooni sätete kohta. Komitee täheldab samuti murega spetsiifiliste koolituste puudumist kinnipidamisasutustes töötavale meditsiinipersonalile piinamisele ja väärkohtlemisele viitavate märkide tuvastamiseks (artiklid 10 ja 15).

Osalisriik peaks tagama, et kõigi õiguskaitseasutuste töötajate koolitusprogrammides käsitletakse piinamise ja muu halvasti kohtlemise täielikku keeldu ning et prokuröride ja kohtunike koolitusprogrammid hõlmaksid osalisriigi konventsioonist tulenevaid kohustusi. See peaks hõlmama ka piinamise tulemusena saadud ülestunnistuste ja seletuste vastuvõetamatust.

Osalisriik peaks samuti tagama asjaomase koolituse kinnipeetavatega tegelevale meditsiinipersonalile, et nad oleksid võimelised tuvastama piinamise ja muu halvasti kohtlemise märke Istanbuli protokollis sätestatud rahvusvahelise standardi kohaselt.

Kaebused, uurimine ja kohane karistus

15. Komitee võtab teadmiseks, et Justiitsministeerium teostab järelevalvet vanglate tegevuse üle, Politseiamet arestimajade tegevuse üle, Tervishoiuamet psühhiaatriaasutuste tegevuse üle ning Sotsiaalministeerium ja kaitsejõud Illuka varjupaigataotlejate vastuvõtukeskuse tegevuse üle. Komitee on siiski mures ebasobiva kaebemehhanismi pärast kõigis nendes asutustes, kus inimesi kinni peetakse. Samuti on komitee mures nimetatud asutuste üle teostatava järelevalve pärast ning, et nende tegevusest on ebapiisav ülevaade, samuti et vähenenud on piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise toimepanijate suhtes tehtud süüdimõistvate otsuste arv ja kohaste karistuste kohaldamine, mille määramisel oleks võetud arvesse piinamisaktide rasket iseloomu (artiklid 12 ja 13).

Osalisriik peaks tagama, et kõikides asutustes, kus isikuid kinni peetakse, oleksid kaebemehhanismid, et selliste asutuste tegevusest oleks piisav ülevaade ning et tagatud oleks kohane järelevalve nende üle.

Osalisriik peaks viivitamata, põhjalikult ja erapooletult uurima kõiki piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise kohta esitatud avaldusi, võtma teo toimepannud isikud vastutusele ja kohaldama süüdimõistetutele karistusi, mis on proportsionaalsed nende rikkumiste raskusega.

Vangidevaheline vägivald

16. Komitee väljendab muret vangidevahelise vägivalla üle, eriti seoses intsidentidega, mis leidsid aset Murru vanglas 2006. a ja mille käigus tapeti kaks vangi. Samuti on komitee mures, et sellise vägivalla tõkestamiseks ja uurimiseks puuduvad piisavad meetmed (artiklid 12 ja 13).

Osalisriik peaks viivitamata ja erapooletult uurima kõiki kinnipidamisasutustes aset leidnud surmajuhtumeid ja kõiki vangide vahel aset leidnud vägivallajuhtumeid, sealhulgas kõiki juhtumeid, mille puhul võis olla tegemist õiguskaitseasutuse personali võimaliku ettevaatamatusega, ja võtma teo toimepanijad vastutusele, et täita oma konventsiooni artiklis 12 sätestatud kohustusi.

Kriminaalmenetluse seadustik

17. Komitee on mures tõsiasi pärast, et kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt ei ole kohtul õigust asja enam oma suva kohaselt edasi menetleda, kui süüdistaja loobub süüdistusest (osalisriigi aruande punkt 64), ning samuti selle pärast, et prokurör võib pikendada kohtueelse kinnipidamise perioodi pärast esialgset kuuekuulist perioodi ilma igasuguse selgituseta (artikkel 13)

Osalisriik peaks kaaluma kriminaalmenetluse seadustiku muutmist et reguleerida süüdistuse jõudu *vis-a-vis* kohtuga ja sätestada prokurörile kohustus põhjendada kohtu ees igasugust esialgse kuuekuulise kohtueelse kinnipidamise perioodi pikendamist.

Ohvritele kompensatsiooni maksmine ja ohvrite rehabiliteerimine

18. Tervitades teatud kuriteo ohvritele makstavate hüvitiste suurenemist, on komitee jätkuvalt

mures piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise ohvritele määratud hüvitiste ilmse puudumise pärast, ning ka kohaste meetmete puudumise pärast piinamise, väärkohtlemise, inimkaubanduse ning kodu- ja seksuaalvägivalla ohvrite rehabiliteerimiseks (artikkel 14).

Osalisriik peaks tagama, et piinamise ning muu halva kohtlemise ohvritele võimaldataks kohane hüvitis ning et kõigi piinamise ja halvasti kohtlemise, inimkaubanduse ning kodu- ja seksuaalvägivalla ohvrite suhtes kohaldataks meetmeid, mis tagaksid nende võimalikult täieliku rehabilitatsiooni.

Ülerahvastatus ja kinnipidamistingimused

19. Tervitades vanglates kinnipeetavate vähenemist ligi 4800 inimeselt 2001. a 3600 inimeseni 2007. a erinevate kiirmenetluste kehtestamise tõttu, mis moodustavad juba kuni 42% kõikidest kriminaalmenetlustest, ja kinnipidamise alternatiivmehhanismide tõttu, on komitee jätkuvalt mures osalisriigis valitsevate kinnipidamistingimuste üle, sealhulgas ebapiisav HIV-spetsiifiline meditsiiniline abi (artikkel 16).

Osalisriik peaks püüdma vähendada karistusasutuste ülerahvastamist ja parandama kinnipidamistingimusi, eriti arestimajades, kus kinnipeetuid hoitakse kohtueelselt pika aja vältel viletsates ja mitterahuldavates tingimustes. Osalisriik peaks samuti jätkama püüdlusi kohtueelse kinnipidamise perioodi vähendamiseks.

Osalisriik peaks kõigile kinnipeetavatele võimaldama piisavalt toitu ning parandama kinnipidamisasutustes tervishoiu- ja meditsiiniteenuseid, tehes sealhulgas kättesaadavaks vajalikud ravivõimalused eriti HIV ja tuberkuloosiga nakatunud kinnipeetavatele.

Inimkaubandus

20. Tundes heameelt teavitus- ja ennetuskampaaniate ning -programmide (sealhulgas EQUAL EU koostööprojekti) ning ka inimkaubanduse vastu võitlemise riikliku arengukava üle, on komitee jätkuvalt mures nimetatud püsiva nähtuse pärast ning inimkaubanduse ennetamise, tõkestamise ja selle eest karistamise konkreetsete seadusandlike meetmete puudumise pärast (artikkel 16).

Osalisriik peaks täiendama oma õigusakte ja võtma tarvitusele muid tõhusaid meetmeid, et vastavalt inimkaubandust ennetada, tõkestada ja selle eest karistada, eriti mis puudutab naiste ja lastega kaubitsemist, ja peaks kohe uurima, vastutusele võtma ja karistama kõiki nimetatud kuritegude toimepanijaid.

Osalisriik peaks esitama komiteele statistilisi andmeid inimkaubanduse juhtumite kohta, samuti rakendatud meetmete eesmärkide ja tulemuste, sealhulgas juurdluste, vastutusele võtmiste ja süüdimõistmiste kohta.

Osalisriik peaks õiguskaitseasutuste töötajatele koostama konkreetseid inimkaubandust käsitlevaid koolitus- ja teavitamisprogramme.

Koduvägivald

21. Märkides mitmete koduvägivalla tõkestamiseks mõeldud programmide ja projektide olemasolu, on komitee jätkuvalt mures sellise vägivalla esinemise pärast ja selle pärast, et nimetatud vägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks puuduvad konkreetsete õiguslikud meetmed (artikkel 16).

Osalisriik peaks koduvägivalla puhul kehtestama eraldi kuriteoliigi ning tagama ohvritele kaitse ja juurdepääsu meditsiini- ja õigusteenustele, sealhulgas nõustamisteenustele.

Lisaks peaks osalisriik viivitamata uurima, vastutusele võtma ja karistama

kõiki taolise kuriteo toimepanijaid ja tagama piisava koolituse õiguskaitseasutuste personalile koduvägivalla, sealhulgas seksuaalvägivalla ja laste vastu suunatud vägivalla teemal.

Kodakondsuseta isikud

22. Komitee märgib ka rassilise diskrimineerimise likvideerimise komitee, inimõiguste komitee ja lapse õiguste komitee muresid ja soovitusi. Kuigi tunnustades kodakondsusetuse vähenemist osalisriigis, valmistab komiteele jätkuvalt muret asjaolu, et ligikaudu 33% vanglate populatsioonist on kodakondsuseta isikud ning samal ajal moodustavad kodakondsuseta isikud osalisriigi üldisest rahvastikust ligikaudu 8% (artikkel 16).

Osalisriik peaks tarvitusele võtma kõik asjakohased õiguslikud ja praktilised meetmed, et lihtsustada kodakondsuseta isikute ja mittekodanike naturalisatsiooni ja lõimumist ning sellele kaasa aidata.

Samuti peaks osalisriik võtma tarvitusele vajalikud meetmed tagamaks, et kodakondsuseta isikuid ja mittekodanikke teavitataks nende õigustest nende arusaadavas keeles ning et neil oleks nendelt vabaduse võtmise hetkest ilma igasuguse diskrimineerimiseta ligipääs põhilistele õiguslikele tagatistele.

Komitee kordab oma eelmise aruande punkti 6 alapunktides h ja i (CAT/C/CR729/5) esitatud soovitust, et osalisriik peaks tegelema kodakondsuseta isikute ebaproportsionaalse vangide seas esindatuse põhjuste ja tagajärgedega ning võtma tarvitusele vajalikud meetmed, et sellist nähtust vältida.

Osalisriik peaks edaspidi kaaluma kodakondsuseta isikute staatuse 1954. aasta konventsiooni ja kodakondsusetuse vähendamise 1961. aasta konventsiooni ratifitseerimist.

Õiguskaitseasutuste töötajate jõhkrus ja ülemäärane jõu kasutamine

23. Tunnustades valitsusväliste organisatsioonide opereeritava kaebuste esitamiseks loodud telefoniliini sisseadmist, on komitee jätkuvalt mures õiguskaitseasutuste personali jõhkru ja ülemäärase jõu kasutamise kohta tehtud avalduste pärast, eriti seoses Tallinnas 2007. a aprillis toimunud rahunutustega, mis on põhjalikult dokumenteeritud üksikasjalike kaebuste kogumina (artikkel 16).

Osalisriik peaks koheselt, põhjalikult ja erapooletult uurima kõiki õiguskaitseasutuse töötajate jõhkru ja ülemäärase jõu kasutamise juhtumeid ning tooma selliste aktide toimepanijad kohtu ette.

Lisaks peaks osalisriik täiendama õiguskaitseasutuste töötajate, eriti politsei erijõudude, koolituskavasid ning komitee julgustab osalisriiki võtma vastu politsei eetikakoodeksi eelnõu.

Psühhiaatriaasutused

24. Tervitades edasiminekut psühhiaatriliste haigustega patsientide abistamise valdkonnas, sealhulgas vaimse tervise seaduse rakendamist praktikas, on komitee mures psühhiaatriaiglate üldiste elutingimuste pärast, samuti mitterahuldavate ravivormide pärast (artikkel 16).

Osalisriik peaks parandama psühhiaatriaiglate patsientide elutingimusi ning tagama, et kõiki asutusi, kus psüühikahäiretega patsiente sundravi eesmärgil kinni hoitakse, külastaksid regulaarselt sõltumatud järelevalveorganid, et oleks tagatud nende patsientide õiguste kaitsmiseks seatud meetmete kohane rakendamine. Lisaks peaks osalisriik tagama, et arendataks alternatiivseid ravivorme, eriti avahooldust (*community based treatment*).

Konventsiooni rakendamiseks vajalike andmete kogumine

25. Komitee väljendab kahetsust, et puudub ülevaatlik ja üksikasjalik andmestik õiguskaitseasutuste töötajate toimepandud piinamise ja väärkohtlemisega seonduvate kaebuste, juurdluste, süüdistuste esitamise ja süüdimõistmise kohta, ning et selline andmestik puudub ka inimkaubanduse ning kodu- ja seksuaalvägivalla kohta.

Osalisriik peaks riiklikul tasandil koostama konventsiooni rakendamise jälgimisega seotud statistilise andmekogu, mille andmestik hõlmaks kaebusi, juurdlusi, süüdistuste esitamisi ja süüdimõistmisi seoses piinamise ja muu väärkohtlemisega, inimkaubandusega, kodu- ja seksuaalvägivallaga, rahvusel põhineva vägivallaga, tundlike inimrühmade vastu suunatud vägivallaga, vangidevahelise ja patsientidevahelise vägivallaga, ja hõlmaks ka andmeid ohvritele makstud hüvitiste ja ohvrite rehabiliteerimise kohta ning esitama andmed ka komiteele.

26. Komitee soovib osalisriigil kaaluda deklaratsioonide tegemist konventsiooni artiklite 21 ja 22 alusel.

27. Komitee kannustab osalisriiki ratifitseerima ÜRO põhilisi inimõigusi käsitlevaid lepinguid, mille osaline osalisriik veel ei ole.

28. Komitee kutsub osalisriiki üles esitama oma põhidokument ühtsete aruandlusjuhiste nõuete kohaselt, mille on heaks kiitnud rahvusvaheliste inimõigusi käsitlevate lepingute organid ja mis sisalduvad dokumendis HRVGEN/2/RevA.

29. Komitee palub, et osalisriik levitaks aruannet koos kirjalike vastustega komitee küsimustele ning komitee järeldusi ja soovitusi kõigis asjassepuutuvates keeltes ametlikel kodulehtedel avaldamise, meedia ja valitsusväliste organisatsioonide kaudu.

30. Komitee palub osalisriigil esitada **ühe aasta jooksul** informatsiooni punktides 10, 16, 20, 22 ja 23 sisalduvate soovitude vastuste kohta.

31. Osalisriigil on palutud oma järgmine, viies perioodiline aruanne esitada **30. detsembriks 2011.**